

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Första Kammaren. N:o 27.

Lördagen den 6 April, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades fyra protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Fortsattes behandlingen af lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet.

Förslag till lag angående skydd mot yrkesfara.

Utskottets förslag till lag angående skydd mot yrkesfara.

2—6 §§.

Godkändes.

7 §.

Grefve Strömfelt: Jag har på förmiddagen tillräckligt tydligt antydt, att jag önskade framgång åt denna lag, då jag helsade den välkommen. Men vid samma tillfälle yttrade jag, att man vill hafva lagen, innan den slutligen antages, tydlig och icke i något fall ensidig.

Den nu föredragna paragrafen har af lagutskottet blifvit, efter mitt förmenande, på ett utmärkt sätt redigerad — utom i en punkt, och det är just den sista. Man anmärkte förut mot Kongl. Maj:ts förslag, att väl »fabriksinspektören», såsom det der stod, skulle vara förbjuden att röja yrkeshemligheter men att, sedan han afträdt från befattningen, han skulle kunna icke blott röja sådana hemligheter, utan äfven själf begagna sig af dem genom anläggning af egen fabrik. För att undanrödja denna anmärkning har lagutskottet mycket riktigt i 7 § 1:a punkten skilt emellan yrkesinspektör, som *innehar* och som *innehaft* befattningen. Men hvad gör lagutskottet i andra punkten? Jo, det sätter in »yrkesinspektör» helt omotiveradt och deraf måste den konklusionen dragas, att om skada uppkommer genom yrkesinspektörs åtgöranden, *sedan han afträdt från sin befatt-*

Förslag till
lag angående
skydd mot yr-
kesfara.
(Forts.)

ning, så kan han väl dömas till böter enligt 1:a punkten, men ej att godtgöra skadan.

Jag har velat anmärka detta, på samma gång som det smärtar mig, att när jag anlände till Första Kammaren klockan 7 minuter efter 7, kammaren redan utan all diskussion behandlat en så viktig lagparagraf som den 2:a med sina många punkter och antagit en lag, som medför retroaktiv verkan för yrkesidkare. Jag anmärkte denna fara redan på förmiddagen. Nu är det för sent att vidare derom tala, men jag önskar att få min åsigt till protokollet. Jag gör icke något yrkande vid den föredragna paragrafen, alldenstund begäran om återremiss numera torde vara ändamålslös.

Herr Bergström: Så vidt som hvad den siste ärade talaren yttrade skulle kunna anses innebära en förebråelse mot denna kammare, för det att den redan vid genomgående af lagen hunnit längre, än talaren fann önskligt, så förefaller det mig, att han icke haft den ringaste grund dertill. En hvar vet, att talmannen är mycket noggrann att iakttaga tiden och en hvar, som har något att bevaka, får vara här klockan sju. Är han icke det, har han försummat tiden och har sig sjelf att skylla; men anledning att rigta någon anmärkning mot kammaren finnes icke.

Hvad särskildt angår talarens anmärkning mot denna paragraf i fråga om yrkesinspektörs skyldighet att utgifva skadestånd, så står denna skyldighet i närmaste sammanhang med frågan, om denne gjort sig skyldig till felet att röja yrkeshemlighet. Utan att hafva gjort det, kan han icke blifva dömd att utgifva skadeersättning, men han har blifvit dömd till böter eller annat straff för hemlighetens röjande, så följer med laglig nödvändighet, att han också skall utgifva skadeersättning. Huru är det då möjligt, jag frågar hvar och en, som blott med en blick genomläst lagens föreskrift, att säga, att den yrkesinspektör, som icke bekläder befattningen, utan lemnat densamma, skulle kunna undgå ersättning, i händelse han fälles till straff enligt denna lag? För min del förklarar jag, att sådant är omöjligt, och anhåller, att kammaren ville antaga paragrafen, sådan den är af utskottet redigerad. Det kan icke förnuftigtvis inläggas någon annan mening i ordet »yrkesinspektör», än att dermed menas icke blott den, som innehar, utan äfven den, som innehåft nämnda befattning.

Grefve Strömfelt: Med anledning af hvad lagutskottets ordförande nu anmärkt ber jag få förklara, att jag icke gjort någon anmärkning mot vare sig kammaren eller dess vice talman. Jag har beklagat, att kammaren redan var så långt kommen i behandlingen af denna lag, när jag strax efter klockan 7 anlände, och det gjorde jag egentligen för att rättfärdiga mig sjelf, som under förmiddagens diskussion angaf, att jag vid denna paragraf skulle göra anmärkning och yrka återremiss. Jag har vidare beklagat, att Första Kammaren låtit en så viktig lagparagraf gå utan diskussion, så att det förhållande inträd, att hvar och en äldre fabrik kan komma under retro-

aktiv verkan af denna lag. Jag tror icke att någon hittills antagen lag tillåtits medföra retroaktiv verkan på äldre förhållanden.

Lagutskottets ordförande behagade säga, att det följer klart af sjelfva lagen, att om yrkesinspektör, sedan han afträdt från sin befattning, röjer yrkeshemlighet, så blir han dömd till skadeersättning. Ja, jag får väl tro det, men sker så, icke är det på grund af denna lag.

Förslag till lag angående skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den nu förevarande paragrafen.

8—12 §§, slutmeningen, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom Kammarens föregående beslut.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändring af § 23 riksdagsordningen.

1 och 2 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

3 punkten.

Herr Kajerdt: Då jag, såsom varande endast tillfällig ledamot af konstitutionsutskottet, icke inom utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, har jag begärt ordet för att till kammarens protokoll anföra de betänkligheter, jag hyser mot denna paragrafs nu föreslagna redaktion.

Jag vill då säga, att jag villigt erkänner befogenheten och rättvisan deraf att, såsom det äfven är uttryckt i riksdagsordningens 38 §, grundlagen bör, endast då så högst nödigt eller nyttigt är, ändras; men såsom bekant är, föreligger här sedan två riksdagar tillbaka ett sådant fall, då en ändring befunnits vara högst nödig. Frågan gäller då, huru vida man skall verkställa denna ändring endast så, att den tillfredsställer de för handen varande behofven, eller om icke rättare vore att vidtaga denna åtgärd i alla de kända och erkända punkter, i hvilka denna lagparagraf icke är tydlig och fullständig, hellre än att i dessa hänseenden handla, såsom hittills skett, enligt praxis, ty onekligen är väl bättre än praxis tydlig lag.

Utskottet har i sitt utlåtande sagt om motionärernas förslag, att de icke syntes utskottet fullt tillfredsställande, och en reservant inom utskottet har sagt alldeles detsamma om utskottets förslag, att det

Ändrad lydelse af § 23 riksdagsordningen.

Andrad lydelse af § 23 riksdagsordningen.
(Forts.)

synes honom icke vara fullt tillfredsställande. För min del instämmer jag i dessa hänseenden så väl med utskottet som med reservanten, men jag tillåter mig betvifla, att ens den sistnämnde löst problemet tillfredsställande, nemligen det problem att tydligt och fullständigt uttrycka allt det, som paragrafen åsyftar att innehålla.

Fäster jag mig då i förbigående vid formen, så är det onekligt, att om denna förut var något tung, den nu blifvit ännu tyngre, helst de bisatser, hvilka inledas genom lagtermen »dock att», utgöra tre fjerdedelar af hela den punkt, i hvilken de äro bisatser. Det vill äfven synas mig, att dessa fyra uppräknade fall i paragrafen icke äro lyckligt disponerade. Först omtalas nemligen ett slags lagtima Riksdag, dernäst en enskild riksdagsmans afgang; i tredje momentet en annan form af lagtima Riksdag, hvilken på det närmaste står i logiskt sammanhang med det första slaget, och slutligen i fjerde momentet nämnes urtima Riksdag, hvilken riksdagsform likväl är omnämnd redan i riksdagsordningens 2 § samt der koordinerad med den lagtima Riksdag, som i regel hålles och som utgör typen för de svenska Riksdagarne.

Efter dessa anmärkningar i förbigående öfvergår jag till sjelfva innehållet såsom varande det viktigaste.

Då återkommer jag till första momentet af bisatserna hvilket lyder så: »när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans». I en förbigående paragraf i riksdagsordningen, nemligen § 5, heter det: »lagtima Riksdag kan ej utan egen begäran upplösas etc.» Jag anser det vara välbetänkt att låta detta tillägg ingå äfven i den 23 §, så att det hette »utan dess egen begäran upplöser», emedan en Riksdag — det är både tänkbart och antagligt, att så häranefter kan blifva förhållandet — kan afsluta sitt arbete och begära att af Konungen upplösas några dagar före de fyra månadernas utgång, och iakttager man då lagparagrafens bokstafliga lydelse, så skulle deraf blifva följden, att en eller annan tio-riksdaler skulle afdragas för de aflönade ledamöterna. Jag vet väl, att när detta fall förut egt rum, har så icke skett, men jag återkommer till mitt yttrande, att tydlig lag är att föredraga framför praxis, helst när man ändå håller på att förändra en grundlagsparagraf.

Vidare talas det i andra momentet om, »när ledamot af kammaren eljest afgår från sin befattning under Riksdagen», och det tillägges: »innan så lång tid af dess sammanträde förflutit». Detta är enligt mitt förmenande ett alldeles onödigt tillägg, i hvilket jag icke kan se någon mening, efter som innehållet i alla bisatserna syftar på dagstraktamente i motsats mot bestämdt arvode; och vare sig en riksdagsman afgår efter kortare tid eller efter jemt fyra månader, får han dagstraktamente, fästän detta är begränsadt till en tid af högst 120 dagar och således dess maximum till 1,200 kronor.

Vid detta moment häftar dock en större brist, nemligen den, att här stadgas alldeles ingenting om det fallet, att en riksdagsman blir vald så sent, att han icke fått sin fullmagt vid riksdagens början och således icke kan intaga sin plats i rätt tid vid riksdagen. Praxis är mig jemväl här bekant, att han, vare sig han kommer förr eller

senare under de fyra månader riksdagen varar, får dagtraktamente. Men om han anländer till riksdagen samma dag t. ex. som hans fullmagt är utfärdad och då framvisar den, så kan ju ingen påstå, att han icke har i rätt tid inställt sig vid riksdagen, och således kan han säga, att sista punkten i denna paragraf berättigar honom att erhålla fullt arfvode, ty han har ju inställt sig i rätt tid vid riksdagen och icke uteblifvit och bör således icke vara förlustig någon del af sitt arfvode. Då naturligtvis detta icke kan vara rättvist, helst han kan komma ganska sent eller under sista delen af riksdagen så synes mig här också ett tillägg, motsvarande det om under riksdagen afgående ledamot vara på sin plats, nemligen »under riksdagen vald ledamot». Visserligen yttrar konstitutionsutskottet vid 1888 års riksdag om denna punkt: »Hvad vidare det fall angår, att ledamot under riksdagen inträder i afgående ledamots ställe, så finnes visserligen ingen bestämd föreskrift angående arfvodet till den förstnämnde, men, då någon olägenhet icke lär hafva mött vid tillämpningen å dylikt fall af de i § 23 riksdagsordningen angifna grunder, finner utskottet någon ändring i nämnda lag härutinnan icke vara erforderlig». Det är mycket sant, att det kan så hafva varit då, men ingen vet, vid hvilket tillfälle eller huru snart ett behof kan inträda, nemligen på det sätt jag nyss har antykt.

På de grunder jag nu har anfört, ber jag att få till kammarens protokoll, när det icke är min mening att i denna fråga väcka motion, hvilket visserligen vore mig enligt grundlagen tillåtet, föreslå följande förändrade lydelse af denna paragraf i riksdagsordningen, enligt hvilket förslag knappt ändras ett enda ord mera, än som alldeles nödvändigt synes vara: »Ledamot af Andra kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arfvode af 1,200 riksdaler för hvarje lagtima riksdag». Detta är likalydande med konstitutionsutskottets förslag och hittills gällande lag, men här skulle sättas punkt och sedan komma: »Härifrån undantagas följande fall, i hvilka ledamot erhåller, jemte resekostnadserättning, såsom förut är sagdt, dagstraktamente af tio riksdaler, dock icke till högre belopp än 1,200 riksdaler för hvarje riksdag:

när Riksdag är urtima;

när Konungen utan Riksdagens egen begäran upplöser densamma, innan den varit fyra månader tillsammans;

när Riksdag sammanträder, i följd deraf att Konungen, med riksdags upplösande, förordnat om nya val:

när ledamot af kammaren under riksdagen antingen från sin befattning afgått eller densamma efter afgången ledamot tillträdtt. Sista momentet af paragrafen är oförändradt: »Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet».

I dessa bisatser ordnade så som jag här uppläst dem, har jag af skäl, som jag förut omnämnt, ställt urtima Riksdag främst, vidare de två Riksdagarne, nemligen upplösningsrikdag och den, som i följd af upplösning sammanträder, i omedelbart sammanhang med hvarandra, men så uttryckt, att icke ett ord finnes, som icke säger, att hvar och en af dem är en själfständig Riksdag för sig, och i sista

Andrad lydelse af § 23 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ändrad lydelse af § 23 riksdagsordningen.

(Forts.)

rummet har jag framställt hvad som endast beträffar enskild ledamot af kammaren, hvilket jag anser vara synnerligen underordnad under de frågor, som röra Riksdagen i dess helhet, och därför böra stå sist.

Jag vet väl, att flera invändningar kunna liksom mot allting göras äfven mot denna redaktion. Utom den att en del af förändringarna kanske icke anses så nödvändiga, att de just nu böra bifallas, kan bland annat sägas, att detta uppräknande af fristående, koördinerade moment är något i grundlagarne ovanligt. Så alldeles ensamt stående är det dock icke. Det förekommer nemligen i riksdagsordningen § 21, der tre fall uppräknas, och § 26 med fem fall samt i tryckfrihetsförordningens 32 § mom. 4, i åtskilliga satser, börjande med *att*.

Det torde slutligen vara endast en tidsfråga, att den föräldrade benämningen riksdaler utbytes mot den nu varande krona. Den saken behöfver ju icke vara brådskande. Rätta tiden för en sådan förändring torde kanske komma, då flertalet af riksdagens ledamöter aldrig lefvat under riksdalers-tidehvarvet, utan äro så att säga riktiga kronkarlar; och jag slutar med att uttala den önskan, att dessa framtidsmän också måtte blifva kronkarlar i den gamla goda meningen.

Jag yrkar återremiss till konstitutionsutskottet.

Herr Bergius: Det förslag, som föranledt konstitutionsutskottet att framlägga den förändring i grundlagen, hvarom nu är fråga, har, såsom bekant, tillkommit uteslutande i följd deraf, att vid 1887 års maj-riksdag 23 § riksdagsordningen ansågs böra så tillämpas, att ledamot af Andra Kammaren, som bevisat denna riksdag, erhöll 1,200 kronor, oaktadt riksdagen icke räckte mer än något öfver två månader. Det har nu ansetts vara lämpligt att 23 § ändrades så, att något dylikt icke vidare kunde inträffa, utan att i det fallet arfvodet beräknades efter dag, dock så, att det icke fick öfverstiga 1,200 riksdaler. Utskottet har icke haft anledning att framlägga förslag till någon annan ändring i 23 § riksdagsordningen än den, som föranledts af detta förslag, därför att det har, såsom utskottet vid 1888 års riksdag yttrade, icke eljest uppstått någon tvekan om tillämpningen af 23 §. Och då utskottet således skulle framlägga förslag i ämnet, har det ansett, att det borde så vidt möjligt bibehålla den nuvarande paragrafen oförändrad, och endast införa det tillägg, som erfordrades för att få förhållandet ordnad på det sätt, som allmänt ansågs vara det rätta. Utskottet har då använt det uttryck, som redan finnes i 36 § riksdagsordningen, nemligen att »Konungen, med upplösande af riksdag, förordnar om nya val». Utskottet har bibehållit paragrafen i öfrigt oförändrad och endast infört det nya fallet att »riksdagen sammanträder i följd deraf, att Konungen, med upplösande af riksdag, förordnat om nya val».

De många nya förslag, som nu blifvit af den föregående talaren här väckta, tror jag icke böra kunna föranleda en återremiss, och för min del kan jag icke finna, att de verkligen kunna anses såsom högst nödiga eller nyttiga, och jag hemställer därför om bifall till konstitutionsutskottets betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr vice talmannen, i enlighet med de derunder framställda yrkandena, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i sin förevarande punkt föreslagit och sedan derpå att punkten skulle visas åter till utskottet, samt förklara sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Ändrad lydelse af § 22 riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr *Kajerdt* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet föreslagit i 3 punkten af sitt utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas punkten åter till utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålurda:

Ja—61;

Nej—32.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner om ändring af § 14 riksdagsordningen.

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.

1 punkten.

Herr Hedlund: Det är, så vidt jag kan nu erinra mig, första gången på ett tjugotal af år, som en motion af den art, som den här föreliggande, nemligen om nedsättning i vilkoren för valrätt till Andra Kammaren, har kommit från utskottet utan någon reservation. Jag räknar nemligen knappast dit herrar Noréns, som endast afser nedsättning till 700 kronor, och Larssons, som icke har sagt hvad han vill. I det hela taget kan man säga att utskottets betänkaende föreligger utan reservation, och, jag upprepar det, detta är något som, så vidt jag erinrar mig, icke förut skett efter den nya representationsreformens införande, under hvilken tid dock många förslag förekommit om ändringar i riksdagsordningens 14 §. Jag har frågat efter anledningen dertill. Man kan icke säga, att utskottet afvisat motionen utan uppmärksamhet. Jag är skyldig utskottet ett upprigtigt erkännande för den statsrättsliga utredning, som det gjort af de konstitu-

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.

(Forts.)

tionella förhållandena i afseende på den politiska valrätt i en mängd andra länder, hvilken redogörelse utan tvifvel skall blifva till nytta för många. Det har således icke varit af bristande intresse för ämnet, som utskottet kommit till detta resultat, utan emedan det ansett någon nedsättning af rösträtten icke vara af behofvet påkallad. Det är i detta åskådningssätt, som jag ser en yttring af den mycket omtalade reaktion, hvilken anses hafva inträdt i vårt land, men hvilken jag dock för min del icke kunnat upptäcka på så många håll och kanter, som många andra se den. I detta betänkande har den dock fått ett uttryck, som jag beklagar. Frågar man, hvari detta egentligen månne hafva sin grund, så ligger det nära till hands att finna, huru det sammanfaller med det nya system i ekonomiskt afseende, som vi nu hafva lyckats bringa till stånd. Det är produkten af detta nya system, de val i båda kamrarna till innevarande riksdags konstitutionsutskott, hvars betänkande här föreligger och bär vittne om systemets karakter. Om jag hade varit ledamot af utskottet och i öfrigt hyllat systemets åskådningssätt, så skulle jag likväl varit kanske mer än eljest angelägen om att bringa saken till ett annat resultat, nemligen med tanken på det viktiga sadgandet i vår grundlag, som talar om svenska folkets sjelfbeskattningsrätt. Jag har mer än en gång tagit mig friheten att fästa uppmärksamheten på, att denna grundlagsparagraf kan icke sägas vara en sanning, när man kunnat under nuvarande förhållanden pålägga svenska folket så dryga skatter, som det nya systemet lyckats bringa till stånd. Jag skulle således, om jag stått på den ståndpunkten, varit angelägen om att undanrödja det talet, att här icke varit fråga om sjelfbeskattning, utan att det varit de magtegende samhällsklasserna, som beskattat de andra, allt under det grundlagens stadgande rörande svenska folkets urgamla rätt att sig sjelf beskatta står oförändradt kvar i lagen. Här hade varit så mycket större anledning för utskottet att betänka denna sida af saken, som det är alldeles visst, att ett ganska stort missmod, att icke säga missnöje, råder i detta fall just inom de djupa samhällslagren, som drabbats af denna beskattning utan att hafva haft ett ord med i laget derom.

Här hafva under förmiddagen talats vackra ord om huru det, åtminstone relativt till andra länder, stode väl till i vårt eget land. Jag kan här för kammaren offentligt omtala, att jag under slutet af förra och början af innevarande år sysselsatt mig med insamlande af upplysningar från skilda delar af riket, huru i detta fall kunde vara stäldt, och dessa upplysningar hafva ingalunda varit tillfredsställande. De förespeglingar, som gjordes, att genom införandet af lifsmedelsbeskattningen bättre vilkor för arbetarne skulle komma till stånd, hafva icke motsvarats af verkligheten. Det har skett på ett och annat ställe, men alldeles undantagsvis och då icke i anledning af de nya ekonomiska förhållandena, utan på grund af en och annan arbetsgifvares välvilja. Då man på förmiddagen, under öfverläggningen om yrkesinspektionen, talade om tillståndet hos våra stora arbetsklasser, hvilkas verksamhet dock utgör vilkoret för allas vår timliga existens, tog jag mig friheten antyda att det hos oss dock icke torde vara ens relativt bättre än i flere andra länder. Derom vill jag emellertid icke tvista. Men då jag

bedömer arbetsklassens ställning kan jag icke undertrycka den synpunkt, som jag äfven på förmiddagen antydde, nemligen hvad som fordras för att en menniska må kunna, på ett tillfredsställande sätt, föra en sund menisklig tillvaro, så att icke blott hennes kroppsliga behof för dagen blifva uppfyllda, utan äfven hennes högre behof må komma i någon mån till sin rätt. Dertill fordras, det känna vi alla, att då vi skola äta vårt bröd i vårt anletes svett, vi dock må kunna vinna detta bröd. Den, som, på det ena eller andra sättet, gör sitt ärliga arbete, bör dock hafva ett någorlunda tillräckligt om ock tarfligt bröd. Vidare böra vi kunna bilda oss eget hem och familj och gifva barnen uppehälle och uppfostran, samt slutligen äfven hafva någonting öfver till äldre dagar, så att vi icke då behöfva blifva fattig- eller nådehjon. Om så är och om detta utgör vilkor för en sund menisklig tillvaro, så frågar jag, mine herrar: är det orättmätigt eller obilligt, då arbetaren uppställer dessa fordringar? Är detta för mycket begärdt?

Den andra frågan blir: huru många af våra arbetare kunna verkligen nå denna ställning? Jag frågar de bästa bland principalerna, huruvida de verkligen kunna säga, att deras arbetare, i allmänhet, kunna komma i detta läge, hvilket dock enhvar af oss anser utgöra det yttre vilkoret för en någorlunda lycklig menisklig tillvaro? Innan vi kommit derhän, må vi icke undra på, att det finnes missmod och klagan bland de djupa leden. Vi skola icke undra på, att det finnes mark för dessa agitatorer, hvilkas uttryckssätt ingen kan starkare ogilla än jag, men hvilkas uppträdande och hvilkas medhåll dock utgör en verklighet, för hvilken vi icke böra blunda. Här finnes dock en säkerhetsventil för afvärjandet af dessa ganska allvarsamma faror, som helt visst hota också vårt land och hvaraf vi icke skola undgå att få allvarsam känning förr eller senare, och denna säkerhetsventil är, att arbetarne genom af dem valda ombud må hafva tillfälle att deltaga i landets beskattning och lagstiftning. Jag betraktar denna sak så vigtig, så att om det icke vore fråga om någon annan synpunkt än denna, skulle jag anse det angeläget att de magtegende klasserna behjertade saken.

Konstitutionsutskottet har emellertid icke ansett det vara nödvändigt, och jag vill då icke heller vidare tvista med utskottet derom. Det tror jag mig dock kunna säga, att i afseende på svenska folkets sjelfbeskattning har utskottet icke gifvit rum åt någon förhoppning, utan fast mera läser väl den uppfattningen blifva alltmer rådande i de vidsträcktaste kretsar, att af ett utskott, så sammansatt som det nuvarande, och af en kammare, hvari det nya systemets majoritet råder, har man ingenting att hoppas i afseende å en bättre sakens ordning.

Jag gör intet yrkande.

Herr Smith: Då jag väckte denna motion, hade jag visserligen icke någon förhoppning, att deråt vinna framgång. Jag ansåg det likväl vara nödvändigt att den del af svenska folket, som saknade rösträtt, fick se huru vida det hade något i detta hänseende att vänta af pluraliteten i Första Kammaren under nya systemet, som för sin

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.
(Forts.)

del hade pålagt det en så hög skatt som bröds-katten är för de lägre klasserna. Denna motion väcktes i sammanhang med en annan, om brödbeskattningsens upphäfvande. Lika öfvertygad som jag är om dess riktighet, lika öfvertygad är jag äfven om nödvändigheten af rösträttens utsträckning till alla som betala skatt till kommunen. Mine herrar, jag vill därför fråga eder: tron I verkligen, att det kan vara till nationens lycka att låta missnöjet i rösträttsfrågan växa ut och taga sådana dimensioner, att den sedermera icke kan hejdas, utan att anspråken blifva så stora, att I kanske nödgens medgifva allmän rösträtt. Ännu skulle de som sakna rösträtt nöja sig med *något* och jag förstår icke, hvarför Första Kammaren ständigt afslår sådana förslag. Tager jag hänsyn till andra länder, der till och med allmän rösträtt gör sig gällande, så finnes t. ex. icke en enda arbetare i franska deputeradekammaren, i engelska parlamentet finnas 2, i den italienska representationen finnes endast 1 arbetare o. s. v. Det synes således uppenhvar, att äfven der de lägre klasserna hafva allmän rösträtt äfvensom rättighet att vinna inträde i riksdagen, komma de dock icke in, utan andra väljas, men de äro dock tillfredsställda med sin lott. Men förbjuder man dem att under några förhållanden vara med och välja representanter, då blir följden den, att en mängd uppviglare *öslå* mynt^o af detta förbud. Vi industriidkare hafva ju icke blifvit i tillfälle att genom vårt eget arbete allena, representera hvarken i Första eller Andra Kammaren. Hvad vore vi utan hjälp af våra arbetare? Ingenting. Vi kunna visst icke som regel förtjena hvarken förmögenhet eller ens hvad som behöfves för att komma in i denna kammare utan hjälp af våra arbetare. Vi lefva till hufvudsaklig del på deras arbete, och huru många af oss är det icke, som äro alldeles beroende af deras duglighet och flit. Det är därför våra arbetare, som faktiskt satt oss i stånd att komma in i kammaren och uppfylla det kall som nationen ålagt oss. Hvarför skola vi då beröfva dem, som ordentligt betala sina skatter, rätt att åtminstone hafva någon del i landets ärenden, att dock hafva någon del i valen, äfven om de icke sjelfva kunna blifva valda.

Taga vi en annan samhällsklass, statens tjenare, så finnes det ingen bland dem, som icke åtnjuter rösträtt här i landet. Man må då icke undra på, om massorna, som sakna allt, finna sig tillbakasatta och känna ett stort och berättigadt missnöje, då de se att deras tjänster äro lönade på ett sådant sätt, att de äro utestängda från allt, men statens tjenare deremot äro aflönade så, att ingen kan utestängas, och dessutom kunna med lugn emotse sin ålderdom, då de icke längre förmå arbeta. Jag ber att få belysa detta med några siffror, hemtade ur Riksdagens revisorers berättelse för 1887. I pensioner till statens tjenare utgafs

år 1882	2,158,411 kr.
» 1883	2,206,860 »
» 1884	2,271,227 »
» 1885	2,298,374 »
» 1886	2,283,564 »

Pensionsfonderna i endast 9 kassor utgjorde år 1881 28,343,557 och år 1886 41,563,161 kr.

På dessa år hade således fonden för pensionering af statens tjenare ökats med 13,219,604 kronor. Under sådana förhållanden och då dylika sifferuppgifter helt visst komma till den stora massans kännedom, bör man icke undra på, att de, som icke kunna komma i åtnjutande af dylika förmåner, känna sig orättvist behandlade. Hela valmanscorpsen utgör, såsom vi veta, något öfver 6 procent af befolkningen, och ehuru statstjenstemannaklassen är en så försvinnande bråkdel häraf, är den dock i riksdagen representerad med ett *synnerligen stort antal*. Jag tror icke, att de skulle lida någon skada, i ett eller annat afseende, om de afstode 2 eller 3 platser åt de lägre klasserna. Min öfvertygelse är, att tjenstemannaklassen derigenom skulle vinna långt mera än att, såsom nu sker, bidraga med sina röster till att utestänga de lägre klasserna. Det hat, som sålunda kan uppväxa, står det kanske längre fram icke i vår magt att bekämpa, och den dag kommer, enligt min förmening, snarare än I, mine herrar, nu viljen tro, då I djupt fån ångra den hårdhet, som nu i detta hänseende bevisas de lägre klasserna i vårt land. Gälde det att i större antal insätta dem i denna kammar, skulle man ju kanske kunna vara något betänksam, men det gäller nu endast att låta dem få rösträtt, då de betala kommunalskatt, så att de kunna blifva valbara i den folkvalda kammaren. Om en arbetare betalar 8 kronor i skatt eller om han endast betalar 5 kronor är med nuvarande indirekta skatter ingen obetydlighet, enär flertalet arbetare sakna 800 kronor årlig inkomst, hvaremot flertalet torde hafva 500 kronors inkomst. Hvarför skall man neka honom att åtminstone få vara med och välja till riksdagsman, då man pålagt honom en brödsfatt, som är långt mera betungande än skatten till kronan. Om det kunde befrämja saken, skulle jag vilja säga: varen barmhertige emot dem, som nu ingen rätt hafva. I kunnen nu pålägga de under strecket stående hvad som helst och hvilka skatter I önsken, men den dag kan komma, då detta icke längre blifver möjligt. Eu sådan dag borde dock icke komma, ty klokheten borde bjuda oss tillse, att den icke kommer. Ingen af oss kan undvara de tjänster, som de lägre klasserna göra oss; hvarför skola vi då vilja utestänga dem från en rimlig valrätt? Den beskattning, som förlidet år pålades det svenska folket, men som måste kännas mest betungande för de lägre klasserna, borde mana dem, som pålagt dessa skatter, och hvilka, jag är öfvertygad derom, älska sitt fosterland lika mycket som de, hvilka icke dela deras åsigt, att visa den rättskänsla, att då de tagit med den ena handen borde de gifva igen något med den andra. Nu hafva de tagit nästan allt men gifvit intet. Det är icke den politik, som Första Kammaren i evighet bör följa. I 20 år har man kämpat för hvad som nu begäres. Den minsta skynt af rättvisa i rösträttsfrågan har i denna kammar städse besvarats med nej. Konstitutionsutskottet har gjort sammalunda vid denna riksdag. Jag har icke någon förhoppning att kunna röra herrarnes hjertan till fördel för de så lägre klasser, dertill är min förmåga för liten, men I som hafven större förmåga än jag uppmanar jag att uppträda och göra hvad I kunnen. Om I icke viljen göra det nu, hvilket, enligt min tanke, vore det lyckligaste, så gören det så fort som möjligt. Tänken på dem, som

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.

(Forts.)

Ifrågasatt ändring af § 4 riksdagsordningen.

verkligen äro i behof af omtanke. Tänken på dem, som I icke hafven gjort all den rätt, som I borden hafva gjort dem!

Jag har intet yrkande att göra.

(Forts.)

Friherre Klinckowström: Det är verkligen att beklaga, att de två talare, som yttrat sig i denna fråga, deri inblandat förhållanden, som icke höra dit. På deras invändningar vore annars mycket att svara, men jag vill endast beklaga att de låtit detta komma sig till last.

Konstitutionsutskottet har, synes det mig, bort opåmindt, enligt grundlagens bud i 38 § riksdagsordningen, »föreslå de ändringar uti grundlagarne, som utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa.» Det har under förliden riksdag så många gånger blifvit anmärkt hvilka origtigheter och oförligheter, som grundlagarne innebära, beträffande valrätt och valbarhet, att mig synes, att konstitutionsutskottet haft tillräcklig anledning att derpå reflektera och, med den rättighet utskottet tillkommer, framlägga för Riksdagen de nödiga och nyttiga förändringar i grundlagarne, som jag nu här skall, rörande valrätt och valbarhet, med några få ord framställa. Jag vet väl, i likhet med den siste talaren, att det icke tjanar till mycket att väcka denna kammare till känsla af sin pligt emot de politiskt oberättigade folkklasserna i landet, men jag vill för min egen skull yttra några ord i frågan, på det att icke någon må tro, att jag förändrat åsigt sedan den tid, då jag först började sysselsätta mig med detta ämne. Det var vid 1885 års riksdag som jag, under n:o 2, i Första Kammaren väckte en motion i denna fråga, och jag har sedan dess icke haft någon anledning att frångå hvad jag der uttalat. Denna motion, mine herrar, utgick från den åsigten, att jag ansåg all uppskattning af det medborgerliga värdet till följd af penningar och penningevärdet vara alldeles oriktig. Jag vet väl att det icke är många, som för närvarande dela min åsigt i detta fall, men jag är viss derom, att denna åsigt rörande det origtiga uti att uppväga en människas medborgerliga värde och förtjenster efter penningar, den är och förblir oriktig och den kommer en gång att från grundlagen utstrykas. Detta är min fullkomliga öfvertygelse. Jag vill blott här påpeka några faktiska förhållanden, som icke kunna bestridas och som jag därför tycker att konstitutionsutskottet borde hafva tagit vara på och låtit Riksdagen komma sig till godo den erfarenhet, som har visat sig till följd deraf uppkomma.

Såsom herrarne veta, stadgar grundlagen bland annat, att valrätt och valbarhet skall bero på bevillningsförordningens andra artikel och på de fyrkvalsberäkningar, som på grund deraf uppgöras. Men, mine herrar, bevillningsförordningen och bevillningen, de ligga ju i Riksdagens händer, och grundlagens bestämmelser i detta fall bero sålunda af Riksdagens gemensamma voteringar om bevillningsuppgifterna. Detta finner jag vara alldeles orätt. Hvad fyrkvalsberäkningarna beträffar, veta vi mycket väl att dessa beräkningar uppgöras enligt kommunallagarnes föreskrifter, och kommunallagarne, mine herrar, äro af civillags natur. Äfven der finna vi att grundlagen sålunda kan förändras, icke i den ordning, som i allmänhet

för grundlag föreskrives, utan den kan förändras såsom för civillag
föreskrifvet är. Taxerings- och pröfningskomitéerna i landet, hvilka
hvarje år uppgöra taxering på fast egendom och inkomst samt å
kapital och arbete, kunna äfven, på ett för den enskilde medborgaren
högst ofördelaktigt sätt, inverka på hans största medborgerliga rättig-
heter, och vi veta att äfven så har egt rum. Detta kan ske antingen
med rättvisa eller godtycke. Om en person, som har valrätt till
följd af sin fasta egendom, ser denna egendom under ett år blifva
till värdet nedsatt till följd af naturföreteelser, såsom vattuflöde, elds-
våda och dylikt, så förlorar han, fastän han är lika god medborgare,
rättigheten att representera eller att välja till riksdagen, emedan
hans fasta egendom rättvisligen blifvit till värdet nedsatt. Exempel,
finnas äfven, mine herrar, att personer, som haft valrätt till följd af
sin fasta egendom och dess värde, hvilket värde legat så nära mi-
nimigränsen, att taxeringskomitén behagat nedsätta detta värde ett
år, förlorat denna sin rättighet. Detta borde icke kunna ske med
den högsta medborgerliga rättighet, som här kommer i fråga. Vidare
veta vi, att för valbarhet till riksdagsman i Första Kammaren fordras
att hafva fast egendom till ett visst uppskattadt värde, jag vill
minnas 80,000 kronor, och för att väljas till Andra Kammaren till
ett visst uppskattadt värde af 1,000 kronor. Men, mine herrar,
grundlagen säger icke att han verkligen skall besitta den egendom,
som han anses ega, ty det är ingenting nämnt om de inteckningar,
som gravera en dylik egendom. Vi veta litet hvar, att fasta egen-
domar i landet äro i allmänhet intecknade till hälften af sitt värde.
Ja, mine herrar, mången gång ha egendomar gått på exekutiv auk-
tion, der inteckningsinnehafvarne icke blifvit betäckta för sina in-
tecknade fordringar. Den person, som har en sådan egendom, kan
vara taxerad både till 2- och 300,000 kronor, men han eger effektivt
ingenting, han är rent af en tiggare, men likväl kan han väljas till
riksdagsman och, hvad värre är, mine herrar, det har inträffat sådana
fall, att här i kamrarne suttit ledamöter, som faktiskt egt ingenting.
De hafva dött såsom ledamöter af kammaren, och vid de utredningar,
som skett med deras bon, har det befunnits, att de egt ingenting,
utan varit skyldiga mycket mer än de kunnat betala. Detta för-
hållande hade ju konstitutionsutskottet kunnat förändra genom att
tillägga, att de skulle besitta egendom af det och det värdet, men
besitta den ograverad, eller också att den ograverade delen af en
sådan egendom skulle vara högre än det taxeringsvärde, som ifråga-
satts af grundlagen. På det viset hade denna origtighet kunnat
blifva förändrad till ett bättre. Dessa äro i korthet sagdt mina an-
märkningar mot de finansiella förhållanden, som beröra valrätt och
valbarhet. Dem, som intressera sig för denna fråga, ber jag att få hän-
visa till min motion vid 1885 års riksdag, der jag vidlyftigt och i
detalj utvecklat dessa förhållanden.

Men, mine herrar, det fins en annan fråga, som rör valrätt och
valbarhet och som är viktigare än den nu berörda, och det är de
valberättigades och valbares moraliska egenskaper. Dervid har jag,
icke en utan flere gånger, i denna kammare framställt de verkligen
högst tadelvärda origtigheter, som statsmagterna, ännu efter så lång

*Ifrågasatt än-
dring af § 14
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Ifrågasatt äntid,
öring af § 14
riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

tid, fortfarande låta vidlåda grundlagen. Det står nemligen i 26 § riksdagsordningen: ej må såsom riksdagsman godkännas:

c) den som för vanfrejdande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld;

d) den som är förlustig medborgerligt förtroende eller är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

Hvad nu denna grundlagens föreskrift beträffar, vill jag först hafva anmärkt, att något vanfrejdande brott finnes icke i hela strafflagen. Den som är förvunnen till brott dömes till ett visst straff, men såsom en skärpning i straffet medgifver lagen i vissa fall, men visst icke alltid, domaren och domstolen att förklara den skyldige förlustig medborgerligt förtroende, vare sig för alltid eller för viss tid, hvilken »vissa tid» är begränsad till från 1—10 år utöfver den ådömda strafftiden. Den som sålunda, enligt strafflagens bud och domarens eller domstolens bästa öfvertygelse, blifvit dömd till denna skärpning i straffet, han blir, till följd deraf att han blifvit förlustig medborgerligt förtroende, ansedd såsom vanfrejdad. Det enda ställe i strafflagen, der detta uttalas, är i kap. 2 § 19, och det är alltså endast genom den skärpning i straff, som lagen i vissa fall tillåter genom förlust af medborgerligt förtroende, som *vanfrejd* uppkommer. Emellertid finnes det många både svåra och ohyggliga brott, som kunna begås och blifva bestraffade, men hvarefter den bestraffade, enligt grundlagen, eger rätt att inväljas till riksdagens kammare. Att så icke oftare skett än nu varit fallet, det visar mycket omdöme och taktfullhet hos valkorporationerna, men något hinder därför vet icke grundlagen af. För att fulltyga hvad jag nu nämnt, skall jag uppräknå några af dessa ohyggliga brott, som kunna begås, men hvilka gerningsmän utan hinder af grundlagen kunna, om de blifva valda, sätta sig på Första och Andra Kammarens bänkar.

Dessa äro, bland många andra, ty jag har icke upptagit alla:

Enligt strafflagens 7:e kapitel *gudshädare*; enligt 9:e kapitlet *majestätsförbrytare*; enligt 11:e kapitlet de, som begått *fridsbrott* af alla slag; enligt 12:e kapitlet *förfalskare*; enligt 13:e kapitlet *menedare*; enligt 14:e kapitlet *dråpare*; enligt 15:e kapitlet de, som beröfvat annan dess *frihet*; enligt 17:e kapitlet de som *våldtagit* qvinna och de som begått alla slags *äktenskapsbrott* äfvensom *twegifte*; enligt 18:e kapitlet de som begått alla slag af *sedlighetsbrott*, med undantag af koppleri; enligt 20:e kapitlet de som *stulit* gods eller penningar af under 15 kronors värde.

Såsom herrarne veta, kallar lagen detta sistnämnda snatteri, men det är dock stöld. Alla dessa grofva brottslingar kunna efter utståndet straff väljas till ledamöter af riksdagen, om det skulle falla valförsamlingarna in att, af en eller annan anledning, skicka upp en sådan person hit. Ty vid alla dessa brott kommer det icke i fråga att domaren skärper straffet genom att förklara dem förlustiga medborgerligt förtroende. Den som är hemmastadd i lagen eller är jurist vet mycket väl, att jag i detta afseende icke sagt annat än hvad som är med verkliga förhållandet öfverensstämmande.

När nu, såsom jag i korta drag sökt visa, de nuvarande bestämmelserna för valrätt och valbarhet äro högst origtiga och fel-

aktiga, så frågar man naturligtvis: hvad skall man då sätta i stället? Jo, mine herrar, det vore mycket enkelt att få bättre kvalifikationer för valrätt och valbarhet än de jag nu sökt granska och fördöma, nemligen att endast lita till en medborgares verkliga förtjenster, duglighet, skicklighet, kunskaper och uppfyllandet af sina medborgerliga pligter. Det finnes bestämmelser, som icke kunna frångåas medborgaren genom vare sig godtycke eller andra förordningar, hvilka kunna drabba kapital, arbete och egendom och hvilka sålunda äro hans oförrätterliga rättigheter, han må vara rik eller fattig. Jag skall be att med ett par ord få angifva några af dessa bestämmelser, som äro fullt oberoende af penningen, med undantag af den allmänna satsen, att han skall betala sin afgift till stat och kommun. Jag skall blott anföra sådana egenskaper och kvalifikationer, som jag anser vara mycket rättigare och mycket värdigare, än de nuvarande, att föreskrifva för så väl valrätt som valbarhet. Dessa äro: att vara infödd svensk man, att hafva fyllt 25 år, att hafva erlagt skatt under senast förflutna uppbördsår till stat och kommun, att icke hafva varit dömd till urbota straff, att ega och städse hafva egt medborgerligt förtroende, att vara värdig föra andras talan, att hafva fullgjort sin värnpligt i fredstid eller ock derifrån blifvit lagligen befriad, att råda öfver sig sjelf m. m. Många andra kvalifikationer, oberoende af penningen, kunna uppställas, och hvad jag nu nämnt torde kunna modifieras, men säkert är, mine herrar, att det skulle blifva en säkrare, starkare och varaktigare grund för det högsta medborgerliga förtroende, som en valkorporation kan lemna en medborgare, än de bristfälligheter som nu äro bestående och som jag genom min kritik visat vara högst litet tillfredställande.

Jag har för öfrigt intet yrkande att göra.

Herr Gilljam: Ehuru icke något yrkande om afslag å utskottets hemställan blifvit gjordt, anser jag dock, att så många anklagelser rättats mot konstitutionsutskottet, att det icke må synas underligt, om jag vill yttra några ord till dess försvar.

Innan jag öfvergår till hvad jag egentligen har att säga, vill jag mot den förste talaren ialedningsvis göra några erinringar.

Han sade, att han icke kan påminna sig att på 20 år från konstitutionsutskottet kommit ett betänkande i hithörande fråga, som icke varit åtföljdt af någon reservation, ty de två, som i år förekomma, ansåg han vara af mindre betydelse. Det är dock icke längre än ett år sedan vi hade ett konstitutionsutskottets betänkande i samma fråga utan *något slags* reservation.

Vidare yttrade han, att konstitutionsutskottets betänkande vore en exponent för den reaktion, som beledsagade det nya systemet. Om den ärade talaren granskar konstitutionsutskottets föregående betänkanden för många år tillbaka, skall han finna, att äfven under det gamla systemets tid utskottet gång efter annan afvisat gjorda förslag till ändringar i grundlagen. Jag tror till och med, att grundlagen sjelf anvisat konstitutionsutskottet en företrädesvis negativ roll, ty den säger, att inga andra ändringar i grundlagen skola föreslås

Ifrågasatt än-än sådana, som äro högst nödiga eller nyttiga och möjliga att ge-
 dring af § 14 nomföra.

riksdagsord-
 ningen.

(Forts.)

Jag vill nu öfvergå till ett försvar för utskottet och ett uttalande af de åsikter, som kunna anses hafva varit bestämmande för dess beslut.

Här hafva flera motioner framstälts, somliga jemförelsevis hofsamma, en och annan ganska vidt gående. Hofsamheten är alltid en stor förtjenst, i synnerhet då det är fråga om att ändra grundlagen. Men, mine herrar, jag har dock icke, för min del, kunnat undertrycka den föreställningen att, trots hofsamheten, motionärerna samt och synnerligen syftat till allmän valrätt. Det är väl sant, att flertalet af dem stannat på halfva eller fjerdedels vägen. Men många af dem hafva likväl uttryckligen förklarat, att de gjort detta blott för att hafva större utsigt att kunna genomföra sina förslag. Man bör i alla händelser, när man begynner att göra jemkningar i denna så viktiga § 14, åtminstone för sig sjelf göra klart, huru långt man är beredd att gå. Det fins ju tvenne sätt att se saken. Det ena är att principiellt godkänna den grund, på hvilken denna fjortonde paragraf är byggd, nemligen den direkta bevillningen till staten, fastän man, på grund af politisk nödvändighet, för att tillfredsställa växande fordringar och tysta ett för samhället menligt missnöje, gör successiva eftergifter. Ett annat sätt är att principiellt ogilla den grund, på hvilken denna paragraf hvilat, och söka bygga representationen på den rena personlighetsprincipen.

Jag är öfvertygad, att åtminstone flertalet inom denna kammare tillhör den föstnämnda gruppen. Men, mine herrar, vi måste dock vara beredda att förr eller senare upptaga striden just från principen af allmän valrätt, så snart vi börjat göra några jemkningar i denna paragraf. Hafva vi gjort en ändring i någon af dess hufvudbestämmelser, tror jag, att vi väl kunna skjuta igen dörren efter oss. men stänga den kunna vi icke, ty rigeln är och blir borta.

För egen del erkänner jag i hufvudsak rigtigheten af nu gällande bestämmelser för rösträttens begränsning och är redan i följd deraf obenägen för alla ändringar. Jag vill ock, att en eftergift visas vara af verkligt gagn för dem, till hvilkas förmån den fordras, ty att göra eftergifter blott för att tysta ropen på ändringar, det anser jag icke vara ett rätt tillvägagående, och detta af det skäl, att jag verkligen har aktning för de icke valberättigade, hvilka man på detta sätt och af dylika bevekelsegrunder vill göra delaktige af valrättens heder likasom af dess ansvar.

Resonnementet hos motionärerna är vanligen följande: hvar och en skattar tillräckligt, då han skattar efter förmåga. Hvar och en som bidrager till de indirekta skatterna, inclusive den så mycket omtalade bröds-katten; hvar och en, som genom sitt arbete bidrager till statens och kommunens utveckling, och som medelst sin värnpligt skyddar samhället, alla dessa böra hafva valrätt. Dermed har man kastat öfver bord icke blott den direkta bevillningen till staten såsom ett vilkor för valrätten, utan den direkta skattskyldigheten till kommunen får ock följa med. Vi hafva dock af gammalt velat binda valrätten vid bofastheten och en viss bergad ställning. Rikedomen

kunna vi icke på något sätt beskyllas för att särskildt hylla vid tilldelande af politiska rättigheter. Jag ber att i detta hänseende få hänvisa till hvad utskottet säger i slutet af sitt betänkande. Vi känna, hvilken öfvervigt på landet innehafves af en mängd små hemmansegare, hvilka visserligen befinna sig i en vida tryggare ställning än den vanlige daglönaren, men hvilka dock icke på något sätt kunna kallas för *rike* män. I städerna beherskas valen fullkomligt af egarne till dessa minsta fastigheter af 1 till 10,000 kronors värde tillsammans med dem, som äro uppskattade till en inkomst från 800 till 1,800 kronor, således de belopp, inom hvilka lagen fortfarande anser ett bevillningsafdrag vara erforderligt. Detta kan icke kallas en öfverdrifven undfallenhet för rikedomen, utan blott en behörig hänsyn till den bergade ställningen och beslutsheten; detta är icke något förnekande af människovärdet.

Jag skall icke yttra mig vidlyftigt om detta människovärde, ehuru det naturligtvis vore ett mycket tacksamt ämne. Blott så mycket vill jag säga, att både jag och helt visst konstitutionsutskottets samtliga ledamöter hafva en lika hög uppfattning härutinnan, som någon sin våra motståndare. Jag har icke heller någon särdeles stor beundran för penningen i och för sig. Men man har ansett sig kunna åtminstone med en viss sannolikhet bakom penningen antaga åtskilliga egenskaper, som göra det tryggare för samhället att åt den någorlunda bergade förbehålla inflytandet i politiska angelägenheter. Om nemligen förmögenheten, såsom väl är händelsen i de flesta fall, är förvärfvad, så förutsätter det hos den ifrågavarande personen en viss ihärdighet och omtanka, en viss duglighet, klokt förutseende och själfbeherskning, allt egenskaper, som väl behövas i det offentliga lifvet. Det är ur denna synpunkt vi skola bedöma den betydelse, grundlagen inrymmer åt penningen; den har icke afsett att tillerkänna något företräde åt penningen i och för sig.

Hvad skulle vi nu vinna genom en eftergift i större eller mindre grad för de framställda fordringarna? Man kan väl säga, att motionärerna lofvat oss guld och gröna skogar. Oron och missnöjet skulle tystna, emigrationen afstanna och vapnet vridas ur händerna på socialistiska och anarkistiska uppviglare. Så lyda orden. Hvem, mine herrar, skulle icke vilja göra stora eftergifter för att nå ett sådant mål? Det ledsamma är dock, att man har all anledning att vara tvifvelaktig, huru vida verkligen sådana resultat kunna vinnas på den nu föreslagna vägen. Dess värre vågar jag icke tro, att någon af de omförmälda samhällsplågorna botas så enkelt som genom ändring af en grundlagsparagraf. Anledningen till den ligger nemligen inom andra områden. Icke behöfver man vara synnerligen skarpsynt för att förstå, att t. ex. emigrationen har sin hufvudsakliga grund i ekonomiska svårigheter. Det kan väl hända, att en emigrant säger, för att besvara en besvärlig fråga af andra eller kanske af sig sjelf, att han emigrerar, därför att han här saknar politisk rösträtt, religiös frihet eller dylikt. Men ingen lär väl på allvar tro, att i någon väsentligare mån dessa bevekelsegrunder drifvit många emigranter bort till andra sidan hafvet. Emigrationen har företrädesvis dragit sig till Nord-Amerikas förenta stater, och detta af lätt

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ufrågusatt an-
öring af § 14
Riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

begripliga skäl. Emigranten mötes nemligen der af ett lagbundet samhälle med alla dess förmåner, på samma gång han kommer till ett nytt samhälle, der det friaste och rymligaste fält finnes för den personliga dugligheten och kraften, under det att här i det gamla hemlandet med dess för länge sedan så att säga färdiga förhållanden många svårigheter kunna möta äfven den med de bästa egenskaper utrustade mannen i hans sträfvan efter utkomst.

Socialistiska och anarkistiska uppviglingar hafva sin rot och grund i sociala missförhållanden. Dessa åter äro, enligt mitt förmenande, i det närmaste oberoende af rösträttens större eller mindre utsträckning. Vi jubla så ofta öfver vår civilisations framsteg. Men, dårade af triumferna, kan det hända, att vi icke se, att dessa triumfer, åtminstone under öfvergångstiden, köpas med ganska dyra offer, som trycka tungt på en stor del af befolkningen. Men jag frågar: trycka de icke lika tungt i länder, med den mest utsträckta valrätt, som någonsin hos oss? Att döma af åtskilliga yttranden på förmiddagen, skulle vi till och med kunna lyckönska oss till, att det i vårt land är bättre än på många andra ställen.

Man säger vidare, att politiska skyldigheter skola motsvaras af politiska rättigheter. Ja, det är, enligt min uppfattning, fullkomligt sant. Men, jag påstår, att så ock sker. Ett orinadt samhälles välgeringar äro många och stora. Men det kan hända, att man blifvit så van vid dem, att man icke ens märker dem. Tag bort dem, och frånvaron skall nog göra sig känbar. Hafva vi icke i Sverige i vår mån lyckats att åvägabringa en lagstiftning, som söker främja allas väl? Hafva vi icke en rättskipning, som opartiskt bjudes åt alla? Hafva vi icke en administration med både skicklighet och heder? Hafva vi icke bjudit upplysningens gåfvor åt så många som möjligt för att dels förädla dem såsom menniskor, dels bereda dem ökad kraft i kampen för tillvaron? Bjuder icke lagen, att en hjälpsam hand skall räckas åt de sjuka och fattiga? Jag vet, att det icke är rätt tidsenligt att, i synnerhet värmd af någon förkärlek för sitt eget land, tycka att man har det så synnerligen bra. Men jag vill dock fråga, om vi icke kunna säga, att vi någorlunda tillfredsställande lyckats lösa samhällets problem. En motionär har ansett si kunna ställa till svenska Riksdagen den erinran, att röstsedelns vapen i arbetarbefolkningens hand behöfves för att förmå representanterna att tänka något mindre på sina, något mer på det helas intressen. Jag skulle vilja be honom uppgifva namnet på det eller de land, hvarest, och hvarest *på grund af en långt utsträckt valrätt*, förhållandena gestalta sig så mycket bättre än hos oss. Det är icke af blott simpel nyfikenhet jag gör denna fråga, ty jag, lika som helt visst många af herrarne, skulle anse för den första pligt att närmare taga kännedom om detta lands institutioner, för att de i någon mån äfven måtte komma vårt fosterland till godo.

Det är vidare sagdt, att censusbestämmelserna i fjortonde paragrafen skulle vara synnerligen hårda. Utskottet har erkänt, att hvarje penningbestämmelse alltid måste blifva mer eller mindre godtycklig. Men våra censusbestämmelser hafva likväl, enligt mitt för-

menande, två stora förtjenster. Den första är, att de hafva historisk grund. Vid införandet af den nya riksdagsordningen bemödade man sig på det sorgfälligaste att sätta de bestämmelser, som då antogos, i förbindelse med de förut gällande. Jag är visserligen, allt ifrån de strider, som då pågingo, icke obekant med den invändningen, att många förut valberättigade smärre fastighetsegare uteslötos. Men, mina herrar, dels måste detta förhållande anses hafva varit af jmförelsevis underordnad vikt och icke hafva haft någon synnerlig utsträckning, dels vittnar det om den gamla erkända sanningen att man vid ständs- eller klassval verkligen kan utan fara gå längre i tillämpningen af personlighetsprincipen än vid samfälda val.

Den andra fördelen i våra censusbestämmelser är, enligt min uppfattning den, att de af sig sjelfva allt mera förlora i skärpa. Trots alla ekonomiska missförhållanden, förlorar dock penningen för hvarje år i värde, och jag torde icke blifva motsagd, då jag påstår, att de bestämmelser, som nu finnas i fjortonde paragrafen hade en mycket skarpare karakter år 1865 än de hafva år 1889. I denna omständighet finna vi, tror jag, just den för oss utpekade vägen mot lösningen af denna rösträttsfråga. Visserligen har äfven här en ärad motionär gjort en invändning, påstående att under de sista ogynnsamma tiderna en mängd fastighetsvärden så sjunkit, att fastighetsegare, som förut varit valberättigade, nu förlorat sin valrätt. Jag vill icke förneka, att sådant på ett eller annat ställe möjligen inträffat. Men jag tror mig kunna lugnt förneka, att påståendet har någon allmännare betydelse, och sluter dertill af den erfarenhet, som stått oss alla till buds att vinna i fråga om de mindre kronolägenheternas försäljning, der det visat sig, att försäljningspriset, åtminstone i de allra flesta fall, betydligt öfverskridit taxeringsvärdet, eller hvad man kunnat vänta af det förut utgående arrendebeloppet. Med vida större skäl torde kunna påstås, att mången, som enligt riksdagsordningen är valberättigad, icke kommer i åtnjutande af sin rätt, därför att värdet af hans fastighet eller inkomst icke blifver uppskattadt till sitt fulla belopp. Vila de taxerande myndigheterna af en viss billighetshänsyn, inom lagens gränser, bereda de mindre bemedlade, några eftergifter, skall jag för min del icke säga ett enda ondt ord derom. Men klart är ock, att om någon på grund af för låg uppskattning uteslutes från valrätt, riksdagsordningens föreskrifter härutinnan äro utan all skuld.

Jemväl i andra afseenden orättvisa beskyllningar rigtas mot bestämmelserna i nu ifrågakarande fjortonde paragraf. Så påstår en motionär, att det är en betänkelig brist, att en stor del af vår aktade skollärarecorps, som har det ansvarsfulla uppdraget att undervisa våra barn, är politiskt omyndig. Uttrycket är formuleradt så sväfvande, att man egentligen icke kan alldeles vederlägga det. Men i det sammanhang, hvari det står, måste man dock få den föreställningen, att folkskolelärarne i politiskt afseende äro mycket vanlottade. Verkliga förhållandet är dock, att, då vi 1885 hade 4 195 egentliga folkskolelärare, statistiska centralbyrån under rubriken »folkskolelärare och klockare» för samma år upptager 3,185 såsom valberättigade. Det ligger i sakens natur, att de i följd af sina löneförmåner till

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.
(Forts.)

Ifrågasatt ändring af § 14 rikslagsordningen.
(Forts.)

största delen måste hafva valrätt. De, som hafva i kontant lön 7 å 800 kronor eller mer, äro otvifvelaktigt valberättigade. Till och med de, som hafva lägsta lönebeloppet, 600 kronor, torde i många fall vara berättigade att deltaga i val af representant i Andra Kammaren, ty jemte den kontanta lönen hafva alla folkskolelärare, antingen in natura eller genom motsvarande ersättning, fri bostad med vedbrand, sommarbete och vinterfoder för en ko, sättland och särskild ersättning för tjänstgöring öfver åtta månader af året, hvarjemte många af dem tillika äro orgelnister och klockare. För hvarje år rycka dessutom allt flere upp till 700 kronors kontant lön. Jag tror således att vi icke behöfva hysa någon oro för att folkskolelärarne icke hinna till politisk myndighet.

Jag har kanske för länge upptagit herrarnes tid, men jag vill dock tillägga, att den, som hört diskussionen i konstitutionsutskottet rörande denna fråga, har verkligen ingen anledning att påstå, att dess ledamöter icke skulle hafva lika aktning för människovärdet som någon annan. Ingen har heller rätt att påstå, att de missunna någon att komma i åtnjutande af valrätt. Men de hafva ansett att rätta vägen dit är den, som är föreskrifven genom grundlagens nu gällande bestämmelser. Lyckas vi att få en lättnad i de tunga ekonomiska bekymmer, som under de sista åren varit rådande, och vilja förhållandena arta sig så, som vi hafva grundad anledning att hoppas, då tror jag fullt och fast, att för hvarje år många af de nu icke röstberättigade skola genom den fjortonde paragrafens port komma fram till delaktighet af valrätten och detta på det sätt, som ensamt kan vara tillfredsställande för dem sjelfva och gagnande för fosterlandet, nemligen så att den blifver följden af en i någon mån sjelfständig ekonomisk ställning, utan hvilken vår grundlag och vår fäderneärfda uppfattning icke anse, att någon kan med behörig sjelfständighet utöfva ett direkt inflytande på representationens sammansättning.

Slutligen ber jag att få erinra om ännu en sak, som icke synes böra med tystnad förbigås. En talare, som uppträdt emot konstitutionsutskottet, har, då han velat lugna våra förmodade farhågor för arbetarnes valrätt, talat om förhållandena i andra länder och visat, huru som, oaktadt den ytterst låga valcensus, med undantag af en arbetare på ett ställe och två på ett eller ett par andra, i regeln ingen enda arbetare fans invald i de parlamentariska församlingarna. Ja, sådana grundlagsändringar kallar jag att bjuda folk stenar i stället för bröd. Då tycker jag, att vi hafva det mycket bättre, ty gå vi in i Andra Kammaren, skola vi få se stora skaror af sådana, som stå arbetarne ganska nära.

Jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Smith: Friherre Klinkowström började sitt anförande med att förklara, att jag inblandat i diskussionen, hvad till saken icke hörer. Efter mitt förmenande gjorde han det i ännu högre grad. Men jag vill icke besvara kammaren med någon längre vederläggning af hans yttrande. Ännu mindre vill jag besvara kammaren med en vederläggning af det glänsande anförande, som vi här nyss hört. Det utgjorde en utomordentlig blomstermålning för det nu varande systemet, och jag

hoppas, att hvad som yttrades i slutklämman, eller att arbetarnes inkomster skulle ökas, så att de snart vore öfver strecket, måtte gå i rullbordan så fort som möjligt. Men, mina herrar, då så ännu icke är fallet, nödgas jag efter denna utomordentligt vackra målning yrka bifall till min motion för att genom votering få klart för folket, hvad Första Kammaren år 1889 i denna fråga har velat.

Ifrågasatt ändring af § 14 riksdagsordningen.
(Forts.)

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt yrkats dels bifall till hvad utskottet deri hemställt, dels ock, af herr *Smith*, att kammaren skulle antaga det i hans ifrågavarande motion framställda förslag till ändrad lydelse af § 14 riksdagsordningen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Derefter gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Smith* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i 1 punkten af sitt utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren det i herr *Smiths* ifrågavarande motion framställda förslag till ändrad lydelse af § 14 riksdagsordningen att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—93;
Nej—14.

2—8 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos å nyo statsutskottets nedannämnda, den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående befrielse för rusthållarne vid andra lifgrenadierregementet från erläggande af betalning för förbrukad exercisammuniton.

Utskottets hemställan bifölls.

N:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af södra skånska infanteriregementets mötesplats Refvinge.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter förnyad föredragning af sammansatta stats- och bevillningsutskottets den 3 och 5 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af en utaf riksdagens år 1888 församlade revisorer i deras berättelse angående statsverket gjord framställning i fråga om indrifning och redovisning af de enskilda sedelutgifvande bankernas bevillningsafgifter, biföll Kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Föredrogos ä nyo lagutskottets nedannämnda, den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtanden:

N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 32 § 1 mom. i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871.

Utskottets hemställan bifölls.

N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående enskild sedelutgifvande banks, bankaktiebolags och sparbanks konkurs samt till lag med vissa bestämmelser angående enskilda sedelutgifvande banker.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 30 sistlidne mars och den 3 innevarande april bordlagda memorial n:o 8, med förslag till ändrad lydelse af § 6 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884, biföll Kammaren hvad utskottet i memorialet hemställt.

Justerades ytterligare sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskottsbetänkandena sättas främst de, hvilka denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 9,25 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Måndagen den 8 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, den 6 i denna månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förhöjd pension vid afskedstagande för distriktschefen i sydöstra tulldistriktet F. Nisbeth; och

2:o) angående pension för lektorn vid skogsinstitutet August Emil Algot Holmgrens enka Charlotte Eleonora Holmgren, född Ohman.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets den 6 innevarande månad bordlagda memorial n:o 47, i anledning af remiss med öfverlemnande af uppgift å förändringar år 1888 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 6 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 48—50.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och bankoutskottets den 6 innevarande april bordlagda memorial n:o 3, med anledning af kamrarnes olika beslut vid behandling af utskottets utlåtande angående väckt motion om inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats- och bankoutskottets den 6 innevarande månad bordlagda memorial n:o 4.

Efter förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda memorial n:o 9, i anledning af återremiss af 2 punkten i utskottets betänkande n:o 7, angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, biföll Kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades herr *Söderhjelm* från den 11 till och med den 20 i denna månad.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att vid talmanskonferens, som hållits denna dag, meningarna enats derom, att, för den händelse, såsom vore att antaga, statsutskottets utlåtande angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hunne att inkomma och till Riksdagens ledamöter utdelas vid kamrarnas sammanträden nästa onsdag, detta ärende borde till afgörande företagas vid kamrarnes sammanträden påföljande lördag, men att i annat fall nämnda utlåtande lämpligen kunde förekomma till behandling vid de sammanträden, som för sådant ändamål skulle hållas måndagen den 15 i denna månad.

Anmälades och bordlades lagutskottets utlåtanden:
n:o 43 i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864; och
n:o 44, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 11 kap. 10 § rättegångsbalken;
hvar efter, på framställning af herr grefven och talmannen, beslöts, att dessa ärenden skulle sättas främst bland utskottsbetänkan-
dena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 11,13 f. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 10 April.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Upplästes ett inlemnadt läkarebetyg af följande lydelse:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare herr generaldirektör *V:m Roos* är af sjukdom hindrad att deltaga i riksdagens sammanträden under de närmaste dagarne, intygar

Stockholm den 8 april 1889.

P. J. Wising

M. D:r Prof.

Herr greffen och talmannen meddelade, att herrar *Reuterswärd* och *Sundberg*, af hvilka den sistnämnde under gårdagen återkommit till hufvudstaden, låtit anmäla, att de af sjukdom vore hindrade att närvara vid dagens sammanträde.

Vidare tillkännagaf herr greffen och talmannen, att vid talmanskonferens, som hållits denna dag, öfverenskommits, att, derest statsutskottets utlåtande angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel under dagens lopp blefve i kamrarne bordlagdt, detsamma borde företagas till afgörande nästa lördag; att, för den händelse samma utlåtande jemte öfriga på föredragningslistan för sistnämnde dag upptagna, två gånger bordlagda ärenden icke hunne vid lördagens sammanträden slutbehandlas, kamrarne skulle för sådant ändamål sammanträda jemväl påföljande måndag; att efter påsk de första sammanträden, hvarvid viktigare ärenden komme att i kamrarne behandlas, skulle hållas fredagen den 26 i denna månad och att vid början af nämnde dags sammanträden skulle anställas omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen, så vida voterspropositioner dertill förut blifvit af båda kamrarne godkända; äfvensom att vid kamrarnes sammanträden lördagen den 27 innevarande april borde till afgörande företagas särskilda utskottets betänkande angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, för så vidt samma betänkande dessförinnan tillräckligt tidigt inkommit till kamrarne.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande och memorial: n:o 51, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; n:o 52, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsöndring från kronolägenheten Alnängarne i Örebro län; och n:o 53, i anledning af Andra Kammarens återremiss af 13 § i statsutskottets utlåtande n:o 29, i fråga om 1888 års statsrevisörers berättelse angående granskning af statsverkets förvaltning år 1887; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i kungörelsen angående uppbörd af afgifter till vissa på ömsesidighet grundade försäkringsanstalter den 22 oktober 1886.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 26, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, till anskaffande af två 2:a klassens minbåtar anvisar på extra stat för år 1890 ett belopp af 210,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke vunnit Riksdagens bifall.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—103;
Nej—29.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 150, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 92 ja och 125 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 195 ja och 154 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 26, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen på det sätt bifaller Kongl. Maj:ts framställning angående löneförbättring åt lärarne vid sjökrigsskolan, att Riksdagen till löneförbättring åt lärarne vid nämnda skola utöfver de 1,300 kronor, som enligt 1888 års Riksdags medgifvande få dertill användas, på extra stat för år 1890 beviljar 1,860 kronor, under vilkor att den af sjökrigsskolans lärare, som deraf vill komma i åtnjutande, icke får jemte sin lärarebefattning vid nämnda skola utöfva lärareverksamhet vid någon undervisningsanstalt för inträde i sjökrigsskolan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen, under vilkor att lärarne vid sjökrigsskolan icke utöfva lärareverksamhet vid privat läroanstalt för inträde till sjökrigsskolan, till löneförbättring åt lärarne vid nämnda skola, utöfver de 1,300 kronor, som enligt 1888 års Riksdags medgifvande få dertill användas, på extra stat för år 1890 beviljat 1,860 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—87;
Nej—44.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsänt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 151, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen dertådes utfallit med 79 ja och 139 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 166 ja och 183 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstammelse med nejpropositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 31 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, till fortsättning af arbetena å stambanan norr om Sollefteå för år 1890 beviljar ett anslag af 4,000,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till fortsättning af arbetena å stambanan norr om Sollefteå för år 1890 beviljat ett anslag af 2,500,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—97;

Nej—35.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 152, som upplästes och hvaraf inhemtades. att omröstningen derstädes utfallit med 92 ja och 124 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 189 ja och 159 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 40, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1889 intagna förslaget till stat för en landtbruksstyrelse, må medgifva, att i riksstaten under sjette hufvudtiteln näst efter anslaget till väg- och vattenbyggnadsstaten uppföres under benämningen »landtbruksstyrelsen» ett anslag af 29,300 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen på det sätt bifallit Kongl. Maj:tes förevarande förslag, att Riksdagen dels fastställt följande

Stat för landbruksstyrelsen:

	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Summa.	
Öfverdirektören och chefen	5,000	2,000	7,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
Fiskeriinspektören	2,500	1,500	4,000	
1 byråingeniör	2,500	1,500	4,000	
1 d:o	2,500	1,500	4,000	
1 sekreterare	1,800	1,200	3,000	
1 vaktmästare	500	300	800	
Till extra biträden, vikariatersättning och expenser	—	—	5,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor; och skall, om vaktmästaren i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, lönen, så länge denna förmån kvarstår, minskas med 150 kronor.
Summa	—	—	27,800	

dels och medgifvit, att i riksstaten under sjetta hufvudtiteln näst efter anslaget till väg- och vattenbyggnadsstaten uppföres under benämningen »landbruksstyrelsen» ett anslag af 27,800 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—86;
Nej—44:

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerat och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 153, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 63 ja och 155 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 149 ja och 199 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 40, punkten 2, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, under förutsättning att behålla afkastningen af den staten tillhöriga, till landbruksinstitutet vid Ul-

tuna anslagna fasta egendom varder till statsverket redovisad, må, med afslag å herr Tamms motion,

dels, med godkännande af det i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 12 januari 1889 intagna förslaget till stat för nämnda landbruksinstitut äfvensom af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner, höja det å sjetta hufvudtiteln under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till Ultuna landbruksinstitut från 20,000 kronor till 47,000 kronor, eller med 27,000 kronor;

dels och medgifva,

att besparingar, som å det i nämnda stat till »institutets öfriga utgifter» uppförda belopp under ett år uppkomma, må användas till bestridande af utgifter under ett kommande år, samt

att Kongl. Maj:t må, under en tid af fem år ega att vidtaga de ändringar i aflöningsstaten, som för genomförande af institutets förändrade organisation kunna erfordras, med vilkor att hvarken fastställda aflöningsbelopp eller aflöningsstatens slutsumma öfverskrides, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förslag och herr Tamms motion, i hvad de afse genomförandet af de ifrågasatta, förändrade anordningarne med undervisningen vid Ultuna landbruksinstitut samt godkännande af stat för institutet jemte hvad i sammanhang med denna stat föreslagits, fastställt det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar» uppförda anslag till Ultuna landbruksinstitut att utgå med oförändradt belopp 20,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—71;

Nej—60.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 154, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 64 ja och 152 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 135 ja och 212 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 40, punkten 3, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen må för år 1890 anslå å riksstatens sjette hufvudtitel, till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik, 550,000 kronor, deraf till fortsättande af arbetena för Malmö stations utvidgning 250,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen å riksstatens sjette hufvudtitel till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik anvisat 500,000 kronor, deraf till fortsättande af arbetena för Malmö stations utvidgning 250,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—87;

Nej—41.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsänt till Andra Kammarne, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 155, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 77 ja och 141 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 164 ja och 182 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 43 föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, för anläggande af telefonledningar beviljar ett extra anslag af 750,000 kronor, att utgå under fem år, och deraf anvisar en femtedel eller 150,000 kronor för år 1890, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—58;
Nej—72.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 156, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 140 ja och 73 nej, samt att båda kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 198 ja och 145 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följade af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 1, föreslagna och af båda kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, på det vederbörande pensionärer i folkskolelärares pensionsinrättning, folkskolelärares enke- och pupillkassa samt lärares vid elementarläroverken enke- och pupillkassa må kunna få pensionerna kostnadsfritt sig tillsända, det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering beviljade anslag, 357,427 kronor, höjes till 359,773 kronor, eller med 2,346 kronor, samt att af nämnda anslag må användas dels 1,000 kronor såsom missräkningspenningar åt den vid folkskolelärares pensionsinrättning anstälde kassör och bokhållare, dels 1,400 kronor till förhöjning af pensionsinrättningens anslag för extra biträden, renskrifning m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts framställning om höjning af det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering beviljade anslag å 357,427 kronor, fastställt detta anslag till ett med 54 kronor minskadt belopp af 357,373 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—87;
Nej—39.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 157, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 76 ja och 138 nej, samt att båda kamrarnes

sammanlagda röster befunnits utgöra 163 ja och 177 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 2, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, landskontoristen i Vesterbottens län *Georg Gustaf Lundmark* må från och med månaden näst efter den, under hvilken afsked från landskontoristtjensten honom beviljas, under sin återstående listid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att landskontoristen i Vesterbottens län *Georg Gustaf Lundmark* må från och med månaden näst efter den, under hvilken afsked från landskontoristtjensten varder honom beviljad, under sin återstående listid på allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 800 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—86;
Nej—36.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsänt till Audra Kammarne, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 158, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 76 ja och 133 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 162 ja och 169 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Anställes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 3, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, landskontoristen i Hallands län *Anders Petter Hansson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från landskontoristtjensten honom beviljas, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till så stort belopp, att detta tillsammans med det understöd från civilstatens pensionsinrättning, hvar till han är berättigad, kommer att uppgå till 700 kronor, eller 475 kronor årligen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att landskontoristen i Hallands län *Anders Petter Hansson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från landskontoristtjensten varder honom beviljad, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till så stort belopp, att detta tillsammans med det understöd från civilstatens pensionsinrättning, hvar till han är berättigad, kommer att uppgå till 600 kronor, eller 375 kronor årligen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—88;

Nej—34.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 159, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 78 ja och 131 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 166 ja och 165 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 4, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, storskifteslandtmätaren i Kopparbergs län *Edvin Theofil Didrikson* må, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare ej må honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han, i följd deraf att hans befattning vid storskiftesverket bliver öfverflödig, erhåller afsked från nämnda verk, under

sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp af 2,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att storskifteslandtmätaren i Kopparbergs län Edvin Theofil Didrikson må, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare ej må honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han, i följd deraf att hans befattning vid storskiftesverket blifver öfverflödig, erhåller afsked från nämnda verk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp af 1,600 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—91;
Nej—36.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 160, som upplästes och hvaraf inhentades, att omröstningen derstädes utfallit med 61 ja och 149 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 152 ja och 185 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstningⁿ öfver följande af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 5, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, förste aktuarien i statistiska centralbyrån, filosofie doktorn John August Constantin Hellstenius' enka *Hilda Sofia Charlotta Hellstenius*, född Carlson, må, så länge hon förblifver enka, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp af 400 kronor, att utgå från och med ingången af år 1889, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att förste aktuarien i statistiska centralbyrån, filosofie doktor John August Constantin Hellstenius' enka Hilda Sofia Charlotta Helstenius, född Carlson, må, så länge hon förblifver enka, från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp af 300 kronor, att utgå från och med ingången af år 1889.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—114;
Nej—10.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justerad och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 161, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 120 ja och 91 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 234 ja och 101 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 6, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, materialvakten vid statens jernvägsbyggnader *Carl M. Carlson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han från anställning vid statens jernvägsbyggnader entledigas, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att materialvakten vid statens jernvägsbyggnader *Carl M. Carlson* må från och med månaden näst efter den, hvarunder han entledigas från anställning vid statens jernvägsbyggnader, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 250 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—96;
Nej—29.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 162, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 86 ja och 123 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 182 ja och 152 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jemlikt 65 § riksdagsordningen omröstning öfver följande, af statsutskottet i dess memorial n:o 44, punkten 7, föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att förre stationsinspektoren *Klas Pontus Arnoldson* må från allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension till belopp af 600 kronor, att utgå från och med ingången af år 1889, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej; har statsutskottets hemställan om pension åt förre stationsinspektoren *Klas Pontus Arnoldson* blifvit af Riksdagen afslagen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—35;
Nej—82.

Sedan protokoll öfver omröstningen blifvit uppsatt, justeradt och afsändt till Andra Kammaren, ankom derifrån ett protokollsutdrag, n:o 163, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 143 ja och 66 nej, samt att båda Kamrarnes sammanlagda röster befunnits utgöra 178 ja och 148 nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionen.

Herr statsrådet *von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående uppförande af ett kasern-etablissemment i Jemtland för en artilleridivision.

Denna kongl. proposition blef härefter föredragen och på begäran bordlagd.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 31, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning af inom Riksdagen väckt förslag om nedsättning i räntan å ett Oskarshamns stad beviljad statslån eller medgifvande af rätt för staden att efter tre månaders uppsägning återbetala den oguldna delen af lånet.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 8 i denna månad bordlagda utlåtanden n:is 43 och 44.

Ändring i vilkoren för ett åt Kristianstad—Hessleholms jernvägsaktiebolag beviljad statslån.

Föredrogos å nyo statsutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 48, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i vilkoren för ett åt Kristianstad—Hessleholms jernvägsaktiebolag beviljad lån.

Herr Sandberg: Ehuru den fråga, som nu är föredragen, betraktad ensam i och för sig icke har någon synnerlig betydelse, kan jag för min del icke vara med om att bifalla den gjorda framställningen, af fruktan att det ena jernvägsaktiebolaget efter det andra skall komma med likartade ansökningar.

Hufvudsakligen af detta skäl, och då i alla händelser detta jernvägsbolag har en särdeles fördelaktig ekonomisk ställning, yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Grefve Sparre: Kongl. Maj:ts proposition afser endast, att Kristianstad—Hessleholms jernvägsaktiebolag, hvilket från riksgäldskontoret af statsmedel erhållit ett lån af 720,000 kronor och som numera genom amortering nedbragt detta belopp vid 1889 års ingång till 468,037 kr. 62 öre, sedan beloppet genom inbetalning af 37 kr. 62 öre jemte ränta å sistnämnda belopp jemnats till 468,000 kr., måtte få innehafva detta belopp på längre amorteringstid, än hittills varit bestämdt. Kongl. Maj:t föreslår nemligen, att dessa «468,000 kronor finge med ränta återbetalas på det sätt, att bolaget å sagda återstod inom slutet af hvarje år från och med det innevarande erlade en annuitet af fem procent, hvaraf fyra procent skulle beräknas såsom ränta och återstoden utgöra kapitalafbetalning».

Det är således icke här fråga om någon räntenedsättning, utan endast om en utsträckning i amorteringstiden för ett bolag, hvars säkerhet är oomtvistlig.

Då utskottet icke kunnat finna annat, än att det skulle lända staten, som sjelf genom konvertering uppskjutit amorteringen af statslån, till fördel att lemna ett sådant medgifvande, som här ifrågasatts, nemligen att återbetala lånet under längre tid än från början varit beräknadt, har utskottet tillstyrkt ifrågavarande hemställan. Jag kan icke finna det vara förenadt med någon olägenhet att medgifva en längre amorteringstid, då låntagarne äro fullt säkra och anse det med sin fördel förenligt att minska amorteringsbeloppen, och vid sådant förhållande anser jag att utskottet handlat rätt, då

det tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, å hvilken hemstäl- *Ändring i vil-*
 lan jag nu anhåller att få yrka bifall. *koren för ett*
åt Kristian-

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de *stad—Hessle-*
 derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad *holms jern-*
 utskottet i nu förevarande utlåtande hemställt och sedan på afslag *vägsaktiebolag*
 derå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, *beviljad stats-*
 vara med öfvervägande ja besvarad. *lån.*
 (Forts.)

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 49, angående dels arbetet å sakregistret till Rikets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866, dels väckt motion om inköp af namnregister till borgare- och bondeståndens protokoll för samma tid; och

n:o 50, med anledning af väckt motion om ändring i vilkoren för lån ur odlingslånefonden;

biföll Kammarerna hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Efter förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankouts-kottets den 6 och 8 innevarande april bordlagda memorial n:o 4, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli, biföll Kammarerna hvad utskottet i memorialet hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. ecklesiastikdepartementet.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Unger, Adolf*, under fjorton dagar från denna dag, herr *Carlborg* till den 26 innevarande april, greve *Barnekow*, friherre *Barnekow* och herr *Fock* hvaradera under fjorton dagar från och med morgondagen, herr *Has-selrot* under tre veckor från och med den 12 i denna månad äfven-som herr *Wallenius* från och med den 11 till och med den 24 samt herr *Täljesköld* från och med den 13 till och med den 26 inneva-rande april.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragning-listan till nästa sammanträde skulle bland utskotts-betänkandena sättas främst de, som denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 3,17 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 12 April.

Kammaren sammanträdde kl. kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 32, till Konungen, i anledning af inom Riksdagen väckt förslag om nedsättning i räntan å ett Oscarshamns stad beviljad statslån eller medgifvande af rätt för staden att efter tre månaders uppsägning återbetala den oguldna delen af lånet.

Ledighet för riksdagsgöromålen beviljades herr *Bengtsson* under tolf dagar från den 14 innevarande april.

Anmälades och bordlades:

lagutskottets utlåtande n:o 45, i anledning af väckta motioner om ändring af de i förordningen angående fattigvården meddelade bestämmelser rörande hemortsrätt;

särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl Maj:ts nådiga proposition med förslag till lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet samt afgifva motioner i ämnet; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om framläggande af förslag till ändring af 22 § i kongl. förordningen angående patent den 16 maj 1884.

Föredrogs å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts den 10 i denna månad bordlagda nädiga proposition till Riksdagen om uppförande af ett kasernetablissemment i Jemtland för en artilleridivision.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 10 innevarande april bordlagda utlatanden nis 9 samt 51 och 52.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets den 10 i denna månad bordlagda memorial n:o 53, i anledning af Andra Kammarrens återremiss af 13 § i utskottets utlatande n:o 29, i fråga om 1888 års statsrevisorers berättelse angående granskning af statsverkets förvaltning år 1887.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarrens tillfälliga utskotts den 10 i denna månad bordlagda utlatande n:o 10.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren atskildes kl. 2,41 e. m.

In fidem
A. von Kruscustjerna.
